

FIGYELŐ.

Sajtószabadság.

— Idézetek a hírlapokból. —

„Hamisítás, kalózkodás, briganti-stílus az egész sajtóvonalon. S hozzá ez a sajtó ordít mindig a sajtószabadság érdekében. A sajtószabadság minden komoly lapnak és minden komoly magyar ujságnak ideálja. De mindaddig, amíg ilyen futó kacabetyárok garázdálkodnak a magyar sajtóban, mi a magunk részéről a komoly és a magyar ujságírás részéről követeljük a magyar sajtótörvény revízióját, mert ezek a kalózkodók a sajtószabadság lobogójának védelme alatt tulajdonképpen a magyar ujságírás és a magyar sajtó legveszedelmesebb ellenségei. A kormányt az ilyen és ehhez hasonló jelenségek a legkomolyabban figyelmeztethetik arra, hogy az ilyen stílusú ujságírással szemben egyetlenegy orvosság van: a legkérelmezhetlenebb szigorúság. Ha büntetik a pénzhamisítót, ha büntetik az okirathamisítót, tessék megbüntetni a közvélemény meghamisítót is és akkor lesz becsülete a magyar sajtónak. A brigantikból elég volt!”

(Nemzeti Ujság.)

*

„Azt akarom bevallani Önnek, hogy kezdem szégyelleni, megtagadni a mesterségemet, — az ujságírást — amely pedig nemcsak kenyerem, lételem, sorsom, hanem büszkeséges, szerelmes szenvedélyem is...

Uralkodó lesz mind inkább a riport. Helyes! Hiszen ennek a Csonkamagyarországnak nincsenek bizonyára problémái; kit érdekel az, hogy pár kilométernyire fölünk, történelmi birodalomroncsok pusztulnak el, magyar milliókkal, hogy elsorvad egy nemzet életereje, gerince és hogy ez elbalkanizálódás kieszi a lelkeket, a hitet, a hazafias érzést és az erkölcsöket is?...

Amikor a Leirer-ügy dühöngött, heteken át regények orgiáztak a lapok hasábjain. Az egyik riporter — Sherlock

Holmes — belegázolt mindenkinek a becsületébe, magánéletébe, aki akkortájt csak elsétált a rendőrkapitányság épülete előtt. Tisztos urakról, férjekről, családapákról kiirták, hogy kitartott szeretői voltak a szerencsétlen Amáliának s ki törődött azzal, hogy ebből egy szó sem igaz s hogy ez után kénytelen az a meg-lureolt ember kivándorolni városából, miután feldúlták családi békéjét s miután ez a riport haláláig kísérteni fogja, mert az emberek csak a leleplezésnek hisznek s nem a szűkszavú cáfolatnak s a bírói elégtétel csak arra lenne alkalmas, hogy a törvényszéki tudósítás tendenciózus meghempergetése még több sárral fecskendezze össze a szerencsétlent?! A másik riporter — Morice Leblanc — a legócskább detektívregények ponyva-fogásaival csinált aljas, megrögzött bestiális apát, magából az öreg Leirerből, levetkőztette Amália tisztos és előkelő testvéreit, mindenkit, aki egyszer táncolt a szerencsétlen meggyilkolttal, aki véletlenül iskoláslány korában két szót váltott vele, vagy aki egyszer átlépte a küszöbüket.

Tegnap egy, úgynevezett kolportázsujtságnak jó napja volt. Akadt két slágere is. Az egyikben hasábokon keresztül lehetett turkálni egy öngyilkos urinó gáláns kalandjaiban, hogy miként csípte meg a férje, nizzai és marseillei hotelpikantériák füszerelték ezt az írói elmeművet. Nem fontos, hogy tisztességes, előkelő úrról volt szó benne, hogy az öngyilkos urinó kifogástalan feleség és nagyocska gyermekek anyja. A másik sláger pedig hasábokon teregeti ki egy közismert és jómódú ember kiskorú fiának förtelmességeit.

Mindennap rávetik magukat ezek az ifjak azokra a családokra, ahol öngyilkosság, vagy más családi szerencsétlenség történt, minden családi összezördülés, válás, alkalom nekik, hogy felfedező expedíciót szervezzenek a szerencsétlenség sújtotta családok hálózobái ellen és a kuleslyukon leleskedő, elcsapott cselédek, kitartott viceházmesterek, szentelen, felelőtlenséggel fecsegő kávénénikék hazugságait írják ki. Intim rovata, sőt lapja van annak, hogy melyik színésznő, melyik előkelő állású, nős úrral kezdett bizalmas viszonyt s mely nők üldözik érzelmeikkel a divatos férfitrimadomákat. Pár napja hasábokon át ismertették, hogy egy előkelő úr, aki most egy nagy politikai bűnpörbe keveredett, el fog válni a feleségétől s milyen szerelmes leveleket vált a barátnőjével. Ugyanerről az úrról kimutatták annakidején (annakidején azt az időpontot

jelent, amikor az illetőnek sem a hivatalos feljelentésétől, sem a kutyakorbácsától nem kellett tartani), hogy atyja hazaáruló, nagyatyja Bach-huszár és dédnagyatyja utolsó sehonnai volt, bárha ősei kifogástalan, jó magyarok voltak s nagyatyja 48-ban a budai honvéd-bizottmány elnöke volt. A frankügynök alig volt olyan szereplője, akinek családi életét, szerelmi viszonyait, felesége családját ki ne pellengérezték volna.

Alig van nap, hogy egy-két ismert ember családi életét fel ne dunnák, ártatlan embereket örök életükre tönkre ne tegyenek s egy felületes feljelentés alapján a pletyka szemétdombjára ne kerüljenek uriaszonyok, felnőtt lányok, csak mert valamelyes vonatkozásba kerültek egy olyan valakivel, akinek a családi szentélyét, a hálószebóját, az üzleti titkait feltörte — a riport, a sajtó, az én nem tudom hányadik nagyhatalom!

Ez nem sajtó. És ez nem sajtószabadság! Elliszem én azt, hogy van olyan közönség, amelyiknek ez tetszik. Van olyan közönség is, amelyik a ponyva Rinaldo Rinaldini-ét és az egyéb hasonló irodalmi műveket falja. Van olyan közönség is, amelyik a panoptikumokban, a gyilkosok és meggyilkoltak, az Ubrik Borbálák és Berecz, Pitéliek viaszfigurái közt érzi igazán jól magát. Az útszéli obszcenitásoknak éppen úgy van publikuma, mint a hálószebopletykáknak. De én arra is emlékezem, hogy a hetvenes évek elején minden lap élén megjelent egy tiltakozás, amelyben minden lap szerkesztője tiltakozott egy akkor megjelenő német hetiújság ellen, amelyik a családi élet titkainak szellőztetésével foglalkozott. Zuglagnak minősítették ezt, szerkesztőjét kiközösítették a tisztességes emberek társadalmából s ezt a tiltakozást aláírta minden szerkesztő Jókaitól Helfi Ignácig, a ma is élő Rákosi Jenőtől Falk Miksaig és Lonkay Antalig.

Ennek a zugriport-elharapódzásnak a visszaverése a társadalom és az újságírók dolga. Az újságírók érdeke is. Azoké a tisztességeseké, akik tele becsületérzéssel, magasabbrendű hivatással, felkészültséggel, ízléssel mentek erre a pályára s akiknek a becsületét s létét fenyegeti ez a lezüllés. Hangsúlyozom, hogy a létét is, mert mi, öregedők, akik a tisztességes hírlapírás tradícióiban nevelkedtünk, mindinkább a kenyértelenségbe, a szegényházba, a hajléktalanok menhelyére szorulunk.“

(Magyarság.)

*

„Budapest egyik színházi konzorciuma, kiméletlen üzleti politikájának vakmerő elszántságával, példátlan merényletre készült nagyhét küszöbén a keresztény vallásos érzés ellen. A Belvárosi Színház vezetősége előadásra tűzte ki Schnitzler Artur bécsi író „Körbe-körbe“ című hirhedt színművét. A durva és otromba erotikummal telített darab, mint színpadi nevezetesség, nem ismeretlen a közönség előtt, annakidején meglehetősen viharos pályát futott meg: s valamennyi külföldi előadása kínos botrányba fulladt. Nálunk is több ízben műsorra tűzték, a hatóság azonban szemérmes és közérkölesítő tartalma és tendenciája miatt egyetlen egy esetben sem engedélyezte az előadást. A Belvárosi Színház azután — éppen most, amikor az egész keresztény világ mélységes áhitatba merülve készülődik egyik legnagyobb ünnepére — nyilvánvalóan a közönség ösztöneire spekulálva, utolsó deszkaszálként Schnitzlernek erkölestelen darabjába kapaszkodik.

Az osztrák író színpadi művéről annakidején ítélezett a kritika és ítélezett a közönség. Az az őszinte és elemi erővel megnyilatkozó felháborodás, amely botránkozottan erkölestelennek bélyegezte ezt a színdarabot, jogerős verdikt volt, amelynek megfélembhezhetetlenségét csak azok nem ismerték el, akiknek a szemében az irodalom és a művészet is mindig csak üzletet jelentett és akik éppen az irodalom és a művészet szabadságára és sérthetetlenségére hivatkozva tudták odáig aljasítani a színpadot, hogy az hamarosan a vásári mutatványos bódék és egyéb cirkuszi látványosságok alacsony és szegényletes színvonalára süllyedt.“

(Nemzeti Ujság.)

*

„Pornográfia? Dehogy. Ami erotikus, az nem szükségképpen pornográf. Azzá a szemérmeslenség teszi, mert az ember a szemérmeslenséggel különbözik az állattól s az erkölcs ott végződik, ahol az ember visszatér az állathoz. A „Reigen“ privátolvasmánynak csupán erotikus, de ezer ember előtt előadva pornográfá válik hatásában, abban a lihegésben, kipirulásban és gerjedelemben, ami ezer ember előtt nyilvánossá lesz s ami éppen olyan szemérmeslenséges és állati, mint a nyilvános szeretkezés.“

(A Reggel.)

Tudomány és pornográfia.

Általánosan ismert dolog, hogy az üzleti szempontnak térfoglalása már a háború előtti időkben is mennyi bajnak lett forrása. Ezek közül a bajok közül nem utolsó a pornográfia nagymértékben való elterjedése. Elvégre a könyvkiadás üzlet, s az aljas szenvedélyeknek az irodalmi formák mögé rejtőzködő esiklandozása kitűnő kereseti forrás. A kommunizmus után fel-támadt erkölcsi visszahatás egyelőre bevágta az útját a szép-irodalmi köntösbe bujt erkölestelenségnek, míg a legújabb időkben újra fel nem bukkant, természetesen új alakban. Letette a szépirodalom csillogó cieomáit s a tudomány komoly palástját öltötte magára. Ezt a palástot rántja le a *MONE* (a Magyar Orvosok Nemzeti Egyesületének hivatalos lapja) május 1-én megjelent számának *Tudomány és pornográfia* c. hosszabb cikke néhány, minden antikvárium kirakatában látható „tudományos“ munkáról.

Ezek a többnyire vaskos könyvek a nagyközönség felvilágosítására valók: a szexuális életet ismertetik, különösen a rendellenességeire hívják fel a figyelmet. A Siculus álnév alatt rejtőző cikkíró a leghevesebb felháborodással kel ki e művek szerzői ellen, mételeyhíntőknek nevezi őket, akik nem a tárgyilagos igazságot keresik, hanem vagy a szexuális ingyenséget kereső mohóságának kielégítésére törekednek, vagy határozottan a családi élet erkölcsösségének szétrombolására. A cikkíró megkísérli eldönteni, hol végződik a tudomány, s hol kezdődik a pornográfia. Szerinte a szerző állása, élete, jelleme, továbbá a mű alaptendenciája és alaphangja a döntő kritériumok ebben a kérdésben, s éppen a lelki tisztaság fogyatékos voltában látja a tárgyalt munkák pornográfikus voltát. Könyvpiacunk nagy felvevőképessége az e fajta könyvekkel szemben (hogy üzleti nyelven beszéljünk) tanuja annak a szomorú ténynek, hogy milyen távol vagyunk még az erkölcsi megtisztulástól.

A cikkben még egy bennünket még inkább érdeklő részt találunk. Megtudjuk, hogy Temesvárott megjelenik valami *En, te, ő* c. folyóirat „csak felnőttek részére“, „zárt példányokban“. A lap szellemét a szemérmetlen rajzú fejléc három szóval fejezi ki: „Kultúra, Erotika, Divat“. Ebben a lapban olvasható a következő híradás: „Örömmel közöljük olvasóinkkal, hogy törekvésünk: mindig a legmodernebbet, a különlegest és exoti-

kust nyújtani olvasóinknak, ismét sikerrel járt és megelégedetten könyvelhetjük el Somlyó Zoltánnak, a kitűnő budapesti írónak „*Miléva, vagy egy szűznek felszabadulása...*“ c. erotikus versciklusát. Somlyó Zoltán e mesteri kézzel megrajzolt versciklust Budapesten akarta kiadni, azonban a *kurzus sötétfejű fliszterei gáncsot vetettek* és a ritkabecsű irodalmi alkotás nem láthatott napvilágot a magyar fővárosban. A legkényesebb olvasóinknak is ritka élvezetben lesz részük, amikor az erotikus irodalom egyik legfinomabb, legillatosabb virágában gyönyörködhetnek“. Valóban a cikkíróval együtt mi is hálát adunk a kurzus sötétfejű flisztereinek, hogy legalább Csonka-Magyarországot meg tudta szabadítani ennek a virágnak illatától.

Deák Viktor.

A futurista líra.

Folyóiratunk hasábjain már ismételten szóvátettük azt az eszelősséget, mely mai líránk egynémely művelőjénél lábrakapott. Ez a költői „ihlettség“ már túllépi a lautos költők közismert izgékony kedélyállapotát. A 8 Órai Ujságban Kenedy Géza jó megjegyzéseket tett erre a bőrébe férti nem tudó és mindenáron feltűnést kelteni óhajtó irányra.

„A Magyar Írás folyóirat már 6 éve folyik. Nevek, amelyekkel sehol nem találkozok az ember. Mégis iskola. Irodalmi szekta. Felekezet. Olvasom, de nem értem, pedig magyarul van. De mivel a nyugatosoktól azt tanultam, hogy az csak a szép igazán, amit az ember nem ért, hát ide írom az *Alkony hárfá* című vers felét:

A ferde sík lomhán peng a tücsöktől mint a vas
felfénylik a temető kúpos álma
a szőlőhegy a beleszúrt félholddal lassan forog a vérbe
a csorda leborult a fekete négyzetben
alkony örökszép költemény
a fákból az örültek felzilálják dróthajukat
aratók öklében elaludtak a villámok.

Es így tovább. Sehol egyetlen írásjel és mondatkezdés, csak a végén a pont. Az egész olyan, mint valami romlott hurka. Mindkét vége be van kötve és belül egyformán élvezhetetlen.

A másik darab vers címe: *Rövid zárlat*. Pompás cím, kivált szerelmes versnek:

Szívárvány buborék
ajkad ívén elpadtant mosolyod
ó lepkepillanat!

szemed körül ibolyagyűrű
 torkodból a forró fuvolaszó
 mint érett liliom szíromfűzője
 lassan kinyílik
 s kebled mögül üveghegyek szívéből
 selyemharangok
 fátyolesengettyűk
 idegen nyelven üzennek nekem.

A vers vége:

porcellán kupolák alatt
 szived
 lassan kiolvad
 rövidzárlat!...

Hát értem? Jól értem, vagy rosszul értem? Keresztretjévény? Az embert kiveri a hideg. Ha olvassa és megfogja a tulajdon maga fejét, hogy talán deliriumban van.

Mik ezek a boldonságok tehát? Szerintük egy fölkelő új kultúrnap első sugarai. Szerintünk egy alkonyodó civilizáció rothadási tünet termékei. Csak egy a vígasztaló. Ez a futurizmus, vagy mi a kórság, nem magyar termék, hanem importált habajgás. Mint ahogyan Ady Endre is annak idején a francia habajgást hozta haza és itt — Beőthy Zsolt szerint — a magyarságnak léha ócsárlását nemzeti keeservnek keresztelték el. Ady imádói most látják, hogy a Fekete Zongorától merre és meddig jutottak el.“

Pestizmus.

Folyóiratunk irodalomtörténettel foglalkozik ugyan, de azért szabad lesz talán a nyelv és irodalom kétségtelen kapcsolata folytán egynemely fel-tűnő pesti újságírói nyelvhibát szóvátenni. Különösen azért akarjuk ezeket felhívni az érdeklődők figyelmét, mert stilisztikáink tiszteletreméltó igyekezettel és számos alkalmas példával magyarázzák a germanizmusokat, de a nyelvi badarságokra nem mutatnak rá elég erővel.

Egyik elterjedt folyóirat neves írójánál találtuk a következőt: „Mától kezdve ő a legnagyobb magyar írók gárdájában áll nekem“. Ugyanott: „A pusztta tövében fiazott költő“. Egy másik helyen: „Millió pofonnal tiporva szét őt megmérgező, bántó, tönkretevő elődeit“. Azután ilyenek: „Nem-e elmégy?“ Vagy: „El-e megy?“

A napilapokban különösen hemzsegnék a kínosabbnál-kínosabb kifejezések:

„Egy biciklista elütött egy fiút, akit kórházba szállítottak.“ Igazán szörnyűség, hogy egy kórházban fekvő fiúnak neki menjen egy biciklista (mert ezt is jelenti a mondat), vagy hogy a fiúnak kórházba szállítása közben menjen neki a biciklista! A valóság pedig és ezt akarja mondani a riporter, hogy a fiút elütötte egy biciklista és kórházba szállították. „A fürdőszobába ment, ahol felakasztotta magát!“ Különös, hogy felakasztja magát valaki és aztán visszamegy oda, ahol felakasztotta magát. Talán mégse így, hanem „a fürdőszobába ment és felakasztotta magát“. Ezt már értjük. „Úgy

az ügyész, mint a vádlott megnyugodott az ítéletben, amely jogerős.“ Nem is tehetek mást, mint megnyugodtak az ítéletben, ha már egyszer jogerős. Nem a megnyugvásuk miatt jogerős az ítélet, hanem mert jogerős ítélet, azért nyugodtak meg ők.

Igy folytathatnánk tovább, de csak arra akartunk rámutatni, hogy mennyire vigyáznunk kell az újságokra és mennyire törődnünk kell nyelvünk épségének érdekében azzal, hogy ne csak a latinizmusokkal ijesztgessük a tanulókat, hanem a badarizmusokat is mutassuk meg nekik. H. L.

Elhúnytak.

ALBISY KATALIN ref. tanítónő szül. Rettegen 1864 dec. 28-án, megh. Biharpüspökiben 1926 márc. 23-án. Elbeszélései, versei és cikkei 1895 óta erdélyi, nagyváradai és budapesti napi- és hetilapokban. Önálló kötetei: *Koca Gyuri és társai*. Bp., 1902. — *A mi kisasszonyunk*. Elbeszélések. U. o., 1906.

BALINT LAJOS dr. ügyvéd, az Eötvös szabadkőműves-páholy örökös főnökestere, meghalt Budapesten 1926 márc. 29-én. — Megalapítója 1910 szept., 1913 febr. 1-ig felelős, 1913 márc. 11-ig főszerkesztője volt a Világ c. napilapnak, melybe álnéven írt verseket és tárcákat.

BALLA JENŐ hírlapíró, meghalt Budapesten 1926 jún. 1-én, 49 éves korában. A Budapest, Az Újság, Az Est és a Szózat c. lapokba dolgozott.

BENEDEK JÁNOS nemzetgyűlési képviselő, szül. Nyírbalkányban 1863-ban, meghalt Budapesten 1926 március 13-án. Jogot végzett. Előbb Debrecenben, majd Budapesten ügyvédkedett. A parlamentnek 1901 óta volt tagja függetlenségi, utóbb demokrata programmal. Versei és novellái 1879 óta debreceni és fővárosi lapokban. A Debrecen c. élelappal belső munkatársa, utóbb az Egyetértés főmunkatársa és az Üstökös c. élelappal főszerkesztője volt. — Munkái: *Költemények*. Bp., 1886. — *Tábortűzek*. (Politikai versek.) U. o., 1893.

BITSKEY LAJOS ny. állampénztáros, megh. Budapesten 1926 máj. 12-én. Novellái a Világban (1912) s más fővárosi lapokban.

BODROGI LAJOS ny. főreáliskolai tanár, szül. Baján 1849 júl. 23-án, megh. Budapesten 1926 máj. 24-én. Újvidéken, Ungvárt és Kecskeméten működött. Ezüst tálak c. elbeszélését a Kisfaludy-Társaság megjutalmazta. Cikkei a M. Shakespeare-Társaságban. — Kötete: *Emberek-árványok*. Elbeszélések. Bp., 1894.

GEDEON ALAJOS dr. reálgimn. igazgató, szül. Alsóecenzéfén 1875-ben, megh. Makón 1926 márc. 2-án. Előbb a nagyváradai főreál, utóbb a makói reálgimn. igazgatója volt. Germanisztikával foglalkozott. — Művei: *Csiky Gergely mint drámaíró*. Bp., 1899. — *Német hősmondák az ifjúság számára*. U. o., 1904.

HAJDU ISTVAN honvédezered, megh. Budapesten 1926 ápr. — Tárcákat írt Mars néven a nagyváradai lapokba. — Munkája: *Képek a garnizomból*. Nagyvárad, 1898.

HAYPAL BENŐ ref. lelkész, szül. 1869-ben, megh. Budapesten 1926 május 16-án. A budai hitközség lelkésze volt. Kedvelt hitszónok. Számos prédikációja nyomtatásban is megjelent.

HERRMANN ANTAL egyet. c. r. tanár, szül. Brassóban 1851 júl. 30-án, megh. Szegeden 1926 ápr. 15-én. — 1883-tól az állami pedagógiumban volt a német nyelv tanára. Főleg ethnográfiával és folklore-ral foglalkozott. Wislockival összeállította a cigányok népköltését s a gyűjtemény magyar fordítását a Kisfaludy-Társaság szándékozott kiadni.

MAUKS ILONA, Mikszáth Kálmán író özvegye, megh. Horpácson 1926 május 24-én, 72 éves korában. — Munkája: *Mikszáth Kálmánné visszaemlékezései*. Bp., 1922. Szerző arcképevel.

SZABADOS SÁNDOR könyvnyomtató, megh. Szabadkán 1926 márc. 76 éves korában. Szerkesztette a Szabadkai Közlönyt.

SZALAY KÁROLY színész meghalt 1926 májusában. Előbb vidéken színészkedett, majd a budapesti Vígszínház ügyelője volt. Vidéki szereplése idején több kis színdarabját mutatták be a vidéki színpadokon. Így az *Erdős Júlia* c. háromfelvonásos népszínművet Szegeden (1908 dec. 13).

TOMCSANYI LAJOS jezsuita aldozópap, szül. Pusztakovácsiban 1846 dec. 13-án, megh. Budapesten 1926 márc. 2-án. Fiatal korában számos költeményt írt katolikus jellegű lapokba.

VAZSONYI VILMOS dr. v. b. t. t., nemzetgyűlési képviselő, szül. Sümegen 1868 márc. 22-én, meghalt Badenben (Bécs mellett) 1926 május 29-én. Jogot végzett s főleg büntető-ügyekkel foglalkozott. A politikai mozgalmakban egyetemi hallgató korától részt vett. A parlamentbe 1901-ben került s ekkor szervezte meg a demokrata pártot. Az 1917-i Wekerle-kormányknak először választójogi, majd igazságügyminisztere volt. Budapest 1917-ben díszpolgárává választotta. 1889 óta fejtett ki publicisztikai működést a B. Ujság, a Szabad Szó, a Pesti Hírlap s végül A Polgár című napilapok hasábjain. Mint parlamenti szónok is kitűnt.

WEINBERGER LAJOSNÉ meghalt Budapesten 1926 március, 65. évében. Tassi Flóra álnéven verseket írt a XX. század elején budapesti napilapokban.

ZABRACZKY JÓZSEF volt országgyűlési képviselő, meghalt Budakeszin 1926 márc. 15-én. Dalait maga zenésítette meg.

ZSOLDOS LÁSZLÓ hírlapíró, szül. Budapesten 1874 január 26-án, meghalt ugyanott 1926 május 3-án. — Szépirodalmi és egyéb dolgozatai 1893 óta A Polgárban, Budapesti Hírlapban, Hazánkban, Magyar Szóban, Magyar Ujságban, Magyarországnban, Pesti Hírlapban, Pesti Naplóban, Uj Időkben. Vasárnapi Ujságban és ifjúsági lapokban jelentek meg. — Művei: *Ősz*. (Versek.) Bp., 1893. — *Cato kutyam és egyéb történetek*. U. o., 1903. — *Egy kosár számóca*. U. o., 1904. — *Barátom a huszárfőhadnagy és egyéb történetek*. U. o., 1908. (2 kiadás.) — *A fekete huszár*. Regény. U. o., 1909. (Az 1911. évi Ormody-díj nyertese.) — *A muskátli és egyéb történetek*. (Kis Könyvtár.) U. o., 1911. — *Három királyok*. U. o., 1912. — *Vica regénye*. U. o., 1912. — *A boldogság szigete*. U. o., 1917. — *Az ürge*. U. o., 1918. — *A házasságlevél*. U. o., 1921. — *Mesekönyv*. U. o., 1924. — *Cifra nyomorúság*. Regény. U. o., é. n. — *A csendes patak*. U. o., é. n. — *A kacsarórrú leány*. U. o., é. n. — *A kegyelmes úr feleségei*. U. o., é. n. — *Domino*. U. o., é. n.

Hírek.

Megszigorították az angol sajtótörvényt. — Az angol alsóház majdnem egyhangúlag megszavazta a sajtótörvény szigorításáról szóló javaslatot. Jellemző az angol közvéleményre, hogy az angol újságírók testülete foglalt legerélyesebben állást az újítás mellett. A javaslat szerkesztője hevesen ostromozza a szenzációhajhászást. Rámutatott arra, hogyha a sajtó nem tud rendet teremteni saját otthonában, az államhatalomnak kell közbelépnie. — Irigyeljük Angliát!

Mikes Kelemen leveleinek román fordítása. — Mikes Kelemen tizenegy levelét lefordították románra. A fordítás elé Karadja Konstantin volt konzul írt bevezetést. Elmondja benne, hogy egy budapesti antikváriusnál talált rá Mikes Kelemen leveleire. Nagyon megtetszettek neki ezek a szép levelek s megkérte a budapesti román követség levéltárosát, hogy fordítsa le egyes részeit románra.

Tompa Mihály költeményei filmen. — Körösi Henrik bemutatta az Urániában Tompa Mihálynak A félkezű koldus és Az ibolya álmai című költeményeit oktató filmen. A bemutatáson a legkiválóbb tanügyi tényezőkön kívül számos iskola tanulói jelentek meg. Az előadásnak igen nagy sikere volt.

Eötvös József síremléke. — Ercsi mellett teljesen elhanyagolt állapotban áll Eötvös József síremléke. A gúlaalakban felépített emlékoszlop szélei kicsorbultak, jókora kődarabokat hasított ki belőle a villám, az emléktáblát elsodorta a vihar. Miért nem restaurálják a sírt és az emlékoszlopot, amely közadakozásból épült?

Szigligeti Mária meghalt. — Szigligeti Edének, a kiváló színműírónak, legidősebb leánya, Szigligeti Mária, volt a család utolsó élő tagja. Kitűnő emlékezőtehetsége valósággal élő kódexe volt a multnak. Nyolcvanhétéves korában hunyt el.

Rákosi Viktor-Társaság. — Zalaegerszegen a magyar irodalom, művészet és tudomány zalai vonatkozásainak ápolására Rákosi Viktor-Társaság alakult. A Társaság már működik.

Ady-Társaság. — Nemrégiben Aradon Ady-Társaság alakult, Nagyváradon pedig már hét héttel Ady halála után megalakult egy társaság, de a forradalmak és megszállás miatt működését a mai napig sem kezdte meg. Az aradi társaság tehát már a második Ady-Társaság a megszállt területen.

Gárdonyi Géza szerb fordítása. — Újvidéken bemutatták Gárdonyi Géza Bor című színművét szerb nyelven. A fordító a darabot annyiban változtatta meg, hogy bor helyett pálinkát vett a szövegbe. Így a cím is megváltozott, mert A pálinka címet kapta.

A Gyurkovics-lányok Madridban. — Madridban színre került Herczeg Ferenc színdarabja, a Gyurkovics-lányok. A kétfelvonásos színdarabot az eredeti regényből, melyet Révész Andor fordított spanyolra, dolgozták át. A madridi lapok elismeréssel írtak a bemutatóról.

A csehek betiltották A hid előadását. — Munkácsen bemutatták Herczeg Ferenc színművét, A hidat, de a tanügyi bizottság nem engedte meg, hogy a magyar ifjúság az előadáson megjelenjen. Az első előadás után a közigazgatósági hatóság visszavonja a darab előadására kiadott engedélyt.

Lengyel Menyhért Antóniaja Stockholmban. — A Taifun nagy sikere

után Lengyel Menyhért neve Svédországban ismert lett. Épp ezért fordították le és adták elő Antónia című vígjátékát. A darab megbukott. Lehet, hogy a fordítás volt rossz, vagy a szereplők nem értették meg, hogy mit is akar tulajdonképpen a szerző, de a bemutató kínos meglepetést keltett Stockholmban.

A Kisfaludy-Társaságból. — A Kisfaludy-Társaság legutóbbi tagválasztó ülésén gróf Zichy Géza helyére Prohászka Ottokár, székesfehérvári püspököt, Hegedüs István helyére pedig Hevesi Sándort, A Nemzeti Színház igazgatóját választották meg.

A Petőfi-Társaságból. — A Petőfi-Társaság két üresedésben lévő helyet töltött be. A két új tag: Zádor-Stettner Tamás és Falu Tamás. Ezen a gyűlésen ítéltek oda a Társaság három nagydíját is. A Petőfi-nagydíjat Végvári, a Jókai-nagydíjat Benedek Elek, a tőzse-di nagydíjat pedig Herczeg Ferenc kapta A híd című drámájáért. Főtitkár Lampérth Géza lett.

Megalakult a magyar Pen-Klub. — Ez a nemzetközi szervezet 1921-ben keletkezett Londonban s azóta több mint 20 fiók-klubbot szervezett Európában és Amerikában. Célja, hogy közelebb hozza egymáshoz az egyes nemzetek nevesebb íróit s hogy a különböző országok irodalmi élete között kapcsolatot teremtsen. Az utóbbi időben a kultúrállamok közül már csak Magyarországon hiányzott a színműíróknak, költőknek és regényíróknak ez a klubja. A magyar Pen-Klub elnökévé Rákosi Jenőt választották.

A világ könyvtermelése 1924-ben. — Németországban 23.599, Japánban 13.834, Angliában 12.706, Franciaországban 9403, az Egyesült-Államokban 9012 könyv jelent meg. Magyarországon 2085, Svájcban 1610, Spanyolországban 1490 és Norvégiában 1160 könyv hagyta el a sajtót. Általában azt mondhatjuk, hogy a háború óta minden országban megnövekedett az írók száma. A háború majdnem minden ember számára termelt témákat s a legtöbb ember meg is próbálja élményeinek előadását.

Népszerű könyvek Budapestén. — A budapesti Magántisztviselők Szövetségének Kölcsonkönyvtára adatokat bocsátott közre a könyvtárnak múlt évi forgalmáról. A kimutatás szerint a sokféle tag között 67.279 darab könyv fordult meg. Egy tagra átlag 22 könyv esik. Legtöbben regényt olvasnak, aztán a színdarab következik. Az olvasott könyvek műfaj szerint következőképpen oszlanak meg: regény 62%, színdarab 8%, versek 4%, egyéb tudományos művek 16%. Az írók között legjobban Jókai Mór műveit keresték. Népszerű írók még: Jack London 4%, Zola 4%, Móricz Zsigmond 3%, Karinthy Frigyes 2%.

Új könyvek.

Verses kötetek.

Bárdosi Németh János: Óreg szilfa árnyékában. Békéscsaba. 1926. 66 l.

Gyóni Géza: Versek. Bp. 196 l.

Hangay Sándor: Jegenyék zúgása. Bp. 1926. 160 l.

Lampérth Géza: Pannónia tündére. Balatonfüred. 40 l.

Moór Győző: Mécesel kezemben. Piliscsaba. 76 l.

Móra László: Sír egy ország. Bp. 1926. 112 l.

- Palágyi Lajos válogatott költeményei. Bp. 136 l.
 Sárközi György: Angyalok harca. Bp. 104 l.
 Székely (Nuszbeek) Sándor: Aratás. Bp. 1926. 144 l.

Elbeszélő kötetek.

- Dobosi Pécsi Mária: Művész és király. Bp. 1926. 210 l. Légrády
 Erdős Renée: Báró Herzfeld Claris-z. Bp. 362 l. Athenaeum.
 Forró Pál: Egy asszony, aki szeretni akar. Bp. 262 l.
 Gyökössy Endre: A kis grófkisasszony. Bp. 1925. 80 l.
 Gyökössy Endre: Földszerető magyarok. Bp. 1925. 80 l.
 Gyökössy Endre: A palotai cserkészek. Bp. 1926. 80 l.
 Gyökössy Endre: Táboroznak a palotai cserkészek. Bp. 1926. 96 l.
 Klima Lajos: Vad idők liliomai. Bp. 1926. 173 l.
 Legény Elemér: Álom és halál. Bp. 1925. 236 l.
 Rácz Pál: A könyvnyitó asszony. Berlin, 1926. 210 l. Voggenreiter.
 Szomoró Dezső: A mennyei küldönc. Bp. 202 l.
 Teleky Dezső: Erdélyi regék. Berlin, 1926. 92 l. Voggenreiter.

Szindarabok.

- Bodnár Gyula: Hattyúdal. Bp. 1926. 47 l.
 Marczell Ágoston: A magyar sors. Bp. 1926. 154 l.

Fordítások.

- Andrej Bjelij: Az ezüst galamb. Ford. Peterdi István. Bp. 420 l. Genius.
 Gustave Flaubert: Érzelmek iskolája. Ford. Gyergyai Albert. Bp. 1925.
 550 l. Genius.
 Edward Grubb: A Quakerek vallása. Ford. Molnár Nándor. Bp. 165 l.
 Genius.
 Ibsen Henrik: Brand. Ford. Hajdu Henrik. Bp. 1926. 207 l. Genius.
 Meyer Konrád Ferdinánd válogatott költeményei. Ford. Szigethy Lajos. Bp.
 1925. 80 l.
 Luciano Zuccoli: Kiff Tebbi. Ford. Balla Ignác. Bp. 240 l. Athenaeum.

Tudományos munkák.

- Bartók György: Kant. Kolozsvár. 1925. 124 l.
 Bonkáló Sándor: Az orosz irodalom története. Bp. 414 l. Athenaeum.
 Erdélyi Lajos: Magyar nyelvi tanulmányok. Bp. 1926. 157 l.
 Gulyás József: Dolgozatok. Sárospatak. 1926. 148 l.
 Hajnóczy Iván: Katona József Kecskeméten. Kecskemét. 1926. 60 l.
 Harsányi István: Miskolczi Csulyak István élete és munkái. Debrecen. 1926.
 25 l.
 Hegyaljai Kiss Géza: Monok története. Sárospatak. 1926. 56 l.
 Isoz Kálmán: Buda és Pest zenei művelődése. Bp. 1926. 227 l.
 Jubileumi Emlékkönyv. Dr. Blau Lajos írói jubileuma alkalmából kiadták:
 Hevesi Simon, Klein Miksa, Friedmann Dénes. Bp. 1926. 353 l.
 Kornis Gyula: A magyar philosophia fejlődése és az Akadémia. Bp. 1926. 48. l.

- Révész Imre élete. Debrecen. 1926. 252 l.
Szinnyei Ferenc: Novella- és regényirodalmunk a szabadságharcig. Bp. 1926.
370. Akadémia.
Vadnay Tibor: A magyar hivatalos nyelv szabályai. Bp. 1926. 96 l.
Viszota Gyula: Gróf Széchenyi István naplói. II. kötet. Bp. 1926. 976 l.

Egyéb könyvek.

- Az Auróra kör értesítője az 1925. évről. Bp. 1926. 48 l.
Boda István: A nevelői célkitűzés problémájához. Bp. 1926. 62 l.
Előadások. A sárospataki ref. főiskolában a gályarabok kiszabadulásának
emlékünnepén. Sárospatak. 1926. 36 l.
Faludi Iván: Mi a színház? Berlin. 1926. 64 l. Voggenreiter.
Hegyaljai Kiss Géza: Böcs ünnepe. Sárospatak. 1926. 76 l.
Mezey Ferenc: Ifjúsági sport. Bp. 1926. 84 l.
Murgács Kálmán: Második nótáskönyv. Bp. 30 l.
Révész Béla: Ady tragédiája. II. kötet. Bp. 192 l. Athenaeum.
Romhányi Sándor: A nemzeti zászló. Bp. 1925. 48 l.
Rubinyi Mózes: Herczeg Ferenc. Bp. 1926. 31 l.
Széll Kálmánné Vörösmarty Ilona: Emlékeim Deák Ferenc politikai és ma-
gánéletéből. Bp. 152 l.
Szilágyi M. Dózsa: Örök igazságok a XX. században. Arad. 1924. 195 l.
Szilágyi M. Dózsa: Az újjászületés útja. Arad. 1926. 190 l.
Vásárhelyi János: Bizonyágtétel. Egyházi beszédek. Kolozsvár. 1925. 320 l.
Vásárhelyi János: Megvigasztaltatva vigasztalni. Torda. 1926. 248 l.
Walter János: Gaudeamus. I. köt. Betűkuriózumok, szójátékok, tréfás fel-
adatok. II. köt. Nyelvtörténeti érdekességek, számkuriózumok, tréfás
feladatok. III. köt. Történeti érdekességek, jehndatok, feliratok,
ügyességek. Bp. 510 l. Szent István-Társulat.

Társasági ügyek.

Alszeghy Zsolt titkári jelentése az 1925. évről.

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság mai (XIV.) közgyűlését Gyulai Pál emlékének szenteli. Természetes, hiszen az utóbbi centenáriumok között nem volt egy sem, amely annyira közelről érintette Társaságunk munkakörét, mint Gyulai Pál születésének százszázadötödik évének emléknapja. Gyulai Pál, bár összefoglaló magyar irodalomtörténete nem maradt reánk, mégis a magyar irodalomtörténet studiumának megalapítói között foglal helyet, időben és irányában Toldy Ferenc és Beöthy Zsolt között. Irodalomtörténeti munkássága nem annyira tollalval hatott a mi studiumunk fejlődésére, mint inkább egyetemi katedráról elhangzó szavával. Azok, akik a múlt század végén irodalomtörténetíráskunk jelölői és egyszerű munkásai között nevet és érdemet szereztek, mindannyian az ő tanítványai. Hogy mit jelentett az egyetemi ifjúságnak Gyulai Pál, azt a legmelegebben Benedek Elek meséli el *Edes anyaföldem* c. önéletírásában. Mi, fiatalabbak, csak innen látjuk, hogy mennyire megérdemelte azt a rajongást, amellyel tanítványai emlegetik: az a természetszerűen minden feltékenységtől mentes melegség tette e szeretetre érdemessé, amelylyel minden dolgozni akaró fiatalembert serkentett vagy neki is lendített. Ami felfogását illeti, az irodalomtörténetet az irodalmi kritika testvérstudiumának tekintette. Jámbor Pál könyvével kapcsolatban rá is mutatott arra, hogy az irodalom fejlődése szabja meg az irodalomtörténet korszakait; e korszakok elkülönítésében Toldy Ferenchez ragaszkodott, mindössze azt az elfogultságot róta meg, amely Toldyt Vörösmarty működésénél elgáncsolta. Toldy Ferenc irodalomtörténetének hiányával négy mozzanatot jelölt meg: 1. az 1807—48 közötti időben az aranykor és az epigonok korának (1807—30, 1830—48) hibásan értékeltől elkülönítését; 2. a nemzeti álszemérmét, amely az idegen hatások eltitkolására készített; 3. a politikai eszmék fejlődésének és hatásának figyelmen kívül hagyását, és 4. azt a nagy, elfogult bámulatot, amellyel az önnön kortársait nézte. Maga azonban óvakodott a kor elfogultságának minden látszatától: Pulszky felolvasását a Petőfi-Társaságban azért tartja hibásnak, mert a népies mozgalom kifejlődésének egész menetét nem látja. A fejlődés vázolója mellett fontosnak tartja a megvilágítást: ennek kedvéért szükséges a történetírónak behatolnia a korviszonyokba és az írók lényegébe. Az írók élete és művei révén ismertethetjük meg; a műveknél a stílus (nyelv), a forma és a témavilág a tájékoztató. Toldy Ferenc szempontjai már itt is bővülnek, irodalomtörténetiebbekké válnak. Van azonban Greguss Ágost munkásságára is fontos észrevétel: „Tevékeny munkásságát méltányolom, ... de még inkább méltánylanám, ha a dolgok mélyére hatna, s az írók és művek jellemző vonásait emelné ki; ha a műbölcsész merev rendszerét néha elvetné, s megpróbálná a műtörténeti eljárást is...” Gyulai tehát a műalkotások és írók megítélésénél az esztétikai és történelmi értékelést igyekezett összeegyeztetni. És hogy ez mennyire megvalósítható, azt irodalmi kritikái bizonyítják, amelyek az irodalomtörténet csaknem kivétel nélkül történelmi szempontból is megálló értékeléseknek fogad el. Gyulai kritikai értékelései változatlanul kerültek át az irodalomtörténetbe. Csak Debreczeni Márton, Garay, Vachott, Erdélyi, Eötvös, Kemény, Jósika, Szigligeti, Tompa mérle-

gelésére utalok; szemléltetésül csak egyet olvasok fel, a Kerényiről szólót: „Kerényi lírája egészen a német líra, különösen az ú. n. sváb költői iskola befolyása alatt állott, mi részben már Garay- és Erdélyinél is mutatkozott. Ukland, Keiner, Eichendorf, Rückert, kikből legörömeztőbb fordított, lehetnek példányai. Csaknem mint ifjú tanulván meg nemzete nyelvét, sohasem keríthetné annyira hatalmába, hogy bírja titkait és ritmusát. De pillanatra gyermeken kedélyes és őszinte érzelmei feltűnővé tették. Aztán mint demokrata szól belé a nemzeti mozgalmakba, mi tetszésben részesült.“

Vagy idézhetem az Eötvösről mondott emlékbeszéd néhány értékelő mondatát: „...inkább a gondolat embere, mint a formáé... Lírikus és epikus prózában, ki a magyar regényt közelebb hozza az élethez s a társadalom rajzává és bírálataivá emeli... Művei némely részletében a művészen gyakran erőt vesz a filozóf, de az egész véghatása mindig költői... Fantáziája néha kimerül, kedélye soha, a fájdalom és vígasz, az emberszeretet és hit gazdag forrása kimeríthetetlen“...

Mindezek az értékelések ma az irodalomtörténet értékelései: nem is érezük rajtuk azt az időbeli közelséget, amely Gyulait az értékelt nevekhez fűzte. Erdeme ezeknek az értékeléseknek az is, hogy az ünneplés sohasem fojtja el bennük az igazságot. A legszembetűnőbb ez Kemény Zsigmond bemutatása kapcsán, abban a becses értékelésben, amely maig sem veszítette el mintaszerűségét, amelyet az újabbak tanulmányai színezhettek, de bizony még elmélyíteni sem igen tudtak. Gyulai irodalomtörténeti munkásságának tehát a tudomány története szempontjából kettős a jelentősége: kijelölte a studiumnak eszközeit és módszereit, másrészt pedig elhalványulhatatlan értékeléseket adott.

Egyetemi előadásai — amint az előttem levő litografált ívekből megállapíthatom — szívesebben voltak egyéniségeket megvilágítók, mint korszakokat áttekintők. Azonban az egyéniséget bemutató előadások sem egyszerű írói arcképek. Gondosan megfesti a politika és irodalom történeti képét és abba állítja be a választott írot. A milliók ez a megrajzolása módot ad Gyulainak egy-egy ismeretlenebb és jelentéktlenebb író történeti elhelyezésére (pl. Kisfaludy Károly kapcsán Vidáéra), vagy az irodalmi korszak és a műveltségbeli állapot megvilágítására (mint Csokonai kapcsán). Maga az egyéniség-bemutató is egyesíti az esztétikai és történeti szempontot: pl. amikor Gyöngyösit elkülöníti Tinóditól és Zrínyi Miklóstól. Van még egy érdeme: az írot nem egy-két hangsúlyozott munkáján, hanem egész munkásságán át értékeli (pl. Kármán Józsefet). A korszakos áttekintések ezeket az egyéniség-bemutatókat magukba foglalják. Ezek közé a történeti milió von elkülönítő határt. Van azonban alkalma mellőzöttebb irodalmi emlékek kiemelésére is: így a XVI. században rámutat az *Enek a gazdagrul* jelentőségére. Máskor a témátörténet egy-egy érdekességére figyelmeztet (mint pl. a *Poncianus históriájában* az evezusi özvegy meséjére). A történeti érték meghatározása szabatos és találó; Balassánál pl. kiemeli, hogy versein érzik a protestáns szellem, de meglátszik a renaissance és a népköltészet hatása is. A világfelfogást szívesen hangsúlyozza. Szívesen mélyed el formai kérdésekben; a magyar versformáról pl. megállapítja, hogy rímes; hogy benne több sormetszet van, de nincs lábmetszet; a sormetszet bevégzi, nem tagolja a szót; minden sormetszetben van rendesen szó, amelyre a mondat hangsúlya

esik; jellemzők a páros rímei, stb. A magyar ritmus tanításában Arany Jánosnak híve; csak kettőt emel ki nyomatékosabban: azt, hogy az ősrítmusban a rím helyén a ritmus szabályos lüktetését a gondolatrítmus biztosította, és azt, hogy ez a gondolatrítmus milyen szép módokon nyilatkozik meg. Ezek az ősi-re vonatkozó következtetései ma már nem mind állanak meg: legkevésbé a magyar mondakincset illetők, ahol a krónikák mondaszerű szövegeinek ősiségét a többek között azzal is védi, hogy „sehol semmiféle monda gyökerét nem verhet, ahol nincs már bizonyos alapja“. Irodalomtörténeti fejtegetései azonban sohasem egyszerű reprodukciói mások megállapításainak: lépten-nyomon látjuk, hogy Gyulai maga is meglátogat mindent. Így szélesül vitává a magyar drámának másutt is bogozott kérdése, Zrínyi idilljeinek megvilágítása, a ballada Greguss-féle elkülönítésének visszautasítása, a Csokonai szerelmének természetéről szóló fejtegetés stb. Néha egy-egy elfelejtett mozzanatra utal, mint pl. amikor Zrínyivel kapcsolatban Tasso Discorsi-jára figyelmeztet, amely Arany figyelmét elkerülte. Máskor műfajelméletet ad, pl. az emlékezés mivoltáról, a szonetról, az eposzról, stb. Esztétikai értékelésének elméleti alapját nem fejt ki, de Berzeenyi Dánielről szóló előadása kapcsán Sachsler, Schlegel, Mähly, Lewes és Pauer alapján (Tainere és Batteuxre is utalva) kis esztétika-történeti vázlatot ad, kiemelve azt, hogy „a szépnek van etikai jelentősége“. Máshelyt méltatlankodva mondotta: „Nálunk régebben is divatos volt iskolásan fogni fel a széptant s a nem eléggé sikerült költői művek védelmére hamis elméletet alapítani meg“. Gyulai óvakodott ettől, esztétikai elméletét értékelő ítéleteiből kell összeállítanunk. Két megállapítása azonban irodalomtörténeti fejtegetéseinek is jó megvilágítója. „A valódi eredetiség — mondja — mind a nép-, mind a műköltészetben nem annyira a tárgyban, az alapeszmében rejlik, mint a szellem föltaláló s főképp alkotó erejében.“ Másik szempontjára az a megrovása figyelmeztet, amely Jámbor Pálnak jut ki, mert „nem tárgyalja irodalmunk történetét nyelvészeti szempontból“. E szempont alkalmazásának mikéntjét két előadása világítja meg: „Az aesopi mese a magyar irodalomban“ és „A XVIII. század magyar prózáiról“. Megállapításai különösen a XVIII. század történetíróinak stílusára vonatkozóan újak és találóak.

Gyulai Pál előadásainak a Nemzeti Múzeum birtokában levő gyűjteménye nem teljes; de bármilyen teljes lenne, Gyulai Pál irodalomtörténeti munkásságát nem reprezentálná. Athatja az irodalmi kritikáit is, melyekbe néha egész kis tanulmányként illeszkedik egy-egy elmélyedés, mint pl. Tompáról szóló írásában a magyar festőköltészetéről szóló. És ezeket tetőzi be Petőfi Sándorról, Vörösmarty Mihályról és Katona Józsefről írt könyve: amelyek nemcsak anyagukkal, de módszerükkel is hatéroői a ma magyar irodalomtörténetírásának. Az én szerény szavaim nem is Gyulai Pál tollának a jelentőségét óhajtják megállapítani: csak kötelességszerűen rámutatnak annak a határozatnak az eredetére, amellyel választmányunk mai közgyűlésünket Gyulai Pál-ünnepé avatta.

Társaságunk az 1925. év folyamán három ülését ugyanilyen kegyeletes emlékezően szentelte: áprilisban Greguss Agostról, novemberben Lévay Józsefről, decemberben pedig Toldy Ferencről emlékezett meg. Mai közgyűlésünk azonban a szomorú kötelesség más megemlékezésére is kényszerít. Választmányi tagjaink sorából elvesztettük *Hegedüs Istránt*. Hegedüs tudo-

mányos működésének méltatása bizonyára behatóbb fejtegetést megérdemel, de nekem is kötelességem rámutatni arra a nagy jelentőségre, amely a magyarországi latin költészet emlékeinek összegyűjtéséből, értékeléséből és megvilágításából a magyar irodalomtörténet méltánylását érdemli. A magyarországi latin poézisnek három virágkora volt: a középkor, amelyből Hegedűs István a *Planctus* sikerült fordítását adta, a Mátyás-korabeli humanizmus, amelyből főként Janus Pannonius irodalomtörténeti szerepét tisztázta és a XVI. századi erdélyi humanizmus, amelyből legjobban Schesaeus működését emelte ki. Társaságunk egyik ülésén mutatta be Ungvárnémeti Tóth költészetéről írt tanulmányát, az antik szellem utolsó magyar fellángolásának érdekes bemutatását. Becsesek tárgyátörténeti tanulmányai (Igazság és hamisság; Párluzamos helyek; Görög históriás ének Mihály vajdáról) s a magyarországi filológiai irodalom régi munkásairól írt arcképei (Bartal, Abel). Műveit a kutatás gazdag eredményein kívül kettő teszi értékesé: nagy világirodalmi tájékozottsága és csiszolt műfordítói tolla. Szomorúan kell jelentenem *Hellebrant Arpád* elhalálózását is: benne a gondos bibliográfust veszítettük el, akinek pontos összeállításai az E. Ph. K.-ben minden kutatónak nélkülözhetetlenek maradnak; becses kötetben őrzi emlékét az az ösnyomtatványjegyzék is, amelyet 1886-ban bocsátott közre.

Gyászkunkban a sons némi vigasztalásról is gondoskodott. Társaságunk élete örvendetesen nekiélénkült. Mutatja ezt elsősorban az, hogy tagjainknak száma 811-re emelkedett. Hálával kell itt rámutatnom arra a lelkes agitálásra, amelyet ez ügyben szerkesztőnk és pénztárosunk fejt ki: de örömmel kell megállapítanom azt is, hogy a háborús évek nyomasztó gondfellege — úgy látszik — lassanként enged a magyar tanárság felett és ennek nyomán a magyar tudományos élet és a tudományos élet iránt való érdeklődés újra megélenkül. Igaz, hogy Társaságunk életének ez az örvendetes változása éppúgy támadó visszahatást váltott ki bizonyos oldalról, mint annak idején megalapítása. A támadás most is folyóiratunkat, Társaságunk legfontosabb szervét vette célba: előbb hangsúlyozott semmibevevéssel (erre mutat egyik napilapunkban a magyar irodalomtörténetírás egyik művelőjének ajkáról az a kijelentés, hogy az Irodalomtörténeti Közleményeken kívül nincs irodalomtörténeti folyóiratunk), azután ferdítéseken épülő támadással (az Uj Nemzedék lapjain). Az élet frissülő lüktetését azonban ezek és az ilyenek nem akasztják meg: hat felolvasóülésünk szép számmal hozta össze budapesti tagjainkat, folyóiratunk pedig immár 16 évben jelent meg az 1925. év folyamán. Hogy ez megtörténhetett, azt elsősorban tagjaink aldozatkésztségének köszönhetjük, mert pénztárosunk büszkén jelentette az utolsó választmányi ülésen, hogy a tényleges tagok 90%-a meg is fizette tagdíját. De hálával tartozunk a vallás- és közoktatásügyi Miniszter úrnak, aki az elmúlt évben 10,620.000 K-át utalt ki folyóiratunk segélyezésére. Köszönet illeti Léderer Károly urat, aki 5,000.000 K-át, a M. Rádió R.-T. igazgatóságát, amely 2,100.000 K-át juttatott Társaságunknak. Tagtársaink részéről is 1,057.000 K folyt be adományként Társaságunk pénztárába. A folyóirat fenntartása ma még nagy áldozatba kerül; a tagsági díjak öszeesége arra ma még nem elegendő. A magyar nemzeti irodalom történetének kutatása azonban olyan fontos studium, hogy ezt a szervét, a mi Társaságunkat, szívére kell ölelnie mindenkinek, aki lélekkel magyar. Tagtársaink adakozása bizalommal tölt el

a jövőre nézve. Úgy hisszük, azokon a válságokon, amelyeket a veszített háború idézett elő minden tudományos társaságban, immár túl vagyunk. Folyóiratunk, amely tájékoztató jellegével, hatalom előtti hódolattól, vagy ellenszenv elfogultságától mentes kritikáival, körültekintő hírvonatával és növekvő tanulmányanyagával újra be tudja váltani régi feladatát, újra felébreszti a Társaságunkhoz való ragaszkodást, újra elevenné teszi a közönységben a legnemzetibb tudományág, az irodalomtörténet és irodalmi kritika iránt való érdeklődést, — és ha ezt megteszi, Társaságunk is teljesíti hivatását. Erre irányuló munkánkra vonatkozó jóváhagyást s jelentésem tudomásulvételét kérem a Tekintetes Közgyűléstől.

Felelős szerkesztő és felelős kiadó: Pintér Jenő. Budapest, I., Attila-u. 1.
Kir. M. Egyetemi Nyomda, Budapest. — Főigazgató: Dr. Czakó Elemér.